

MAATSCHAPPELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID

DE ROL VAN EEN SUBFACULTEIT TANDHEELKUNDE

T. PILOT

Trefwoorden: Sociale tandheelkunde – Onderwijs – Samenleving – Professie1. *Wat is maatschappelijke verantwoordelijkheid?*

De universiteiten en daarmee ook de subfaculteiten tandheelkunde maken deel uit van de samenleving. Juist omdat een subfaculteit tot de samenleving behoort, oefent zij invloed uit binnen die samenleving. Zij zal die invloed in positieve zin willen en moeten aanwenden. Daarmee is een eerste aanduiding gegeven van de verantwoordelijkheid van de subfaculteit voor de goede gang van zaken in de samenleving: *ieder mens heeft de plicht een positieve bijdrage aan zijn omgeving te leveren*. Zo heeft ook de groep mensen die te zamen een subfaculteit tandheelkunde vormen de opdracht in positieve zin bij te dragen aan de samenleving.

Vanuit de samenleving klinkt nog wel eens het verwijt dat universiteiten en 'wetenschappers' de neiging hebben zich afzijdig te houden van de samenleving. Over de subfaculteiten tandheelkunde wordt soms hetzelfde gezegd. Wellicht zit hierin een kern van waarheid en het resultaat zal zijn dat mogelijkheden tot invloed niet benut worden. Niet benutten van deze kansen betekent ook beïnvloeden, maar dan in negatieve zin: niet sturen is ook sturen, d.w.z. het laten dobberen op de toevallig ontstane stroom, meestal niet in de gewenste koers!

Maatschappelijke verantwoordelijkheid van een subfaculteit tandheelkunde kan dan ook omschreven worden als: *het zich bewust zijn van de mogelijkheden tot invloed in de samenleving en het zich verantwoordelijk voelen voor het benutten van die invloed in positieve zin*. De vraag rijst nu: welke mogelijkheden heeft een subfaculteit tandheelkunde om invloed in de samenleving uit te oefenen?

2. *De taken van een subfaculteit tandheelkunde*

Volgens de wet op het wetenschappelijk onderwijs zijn de voornaamste taken van een subfaculteit tandheelkunde het verzorgen van onderwijs en het verrichten van wetenschappelijk onderzoek. In de wet wordt ook gezegd: 'De universiteiten schenken mede aandacht aan de bevordering van het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef'. Dit laatste zou men ook

tot het doel van onderwijs kunnen rekenen. Voorts is er de maatschappelijke dienstverlening, waaronder de patiëntenzorg. Mijn stelling is dat de maatschappelijke verantwoordelijkheid van een subfaculteit tandheelkunde vooral tot zijn recht moet komen in de twee hoofdtaken onderzoek en onderwijs (inclusief postacademisch onderwijs).

Onze bijdrage aan de samenleving via de maatschappelijke dienstverlening is gering. De subfaculteiten verlenen indirect maatschappelijke diensten doordat haar medewerkers lid zijn van commissies en bestuursfuncties uitoefenen. Het kan ook via politieke stellingname inzake gezondheid en gezondheidszorg, via het signaleren van problemen en mogelijke oplossingen en door het initiëren en stimuleren van nieuwe vormen van verzorging en gezondheidszorg.

De directe zorg voor patiënten speelt nauwelijks een rol. Zij wordt slechts verleend in het kader van onderzoek en onderwijs.

De invloeden van een subfaculteit tandheelkunde op de samenleving (en daarmee de maatschappelijke verantwoordelijkheid) via de weg van de maatschappelijke dienstverlening werkt indirect en is slechts gering.

3. *Maatschappelijke verantwoordelijkheid via de taak onderwijs*

De invloed van een subfaculteit tandheelkunde op de samenleving via de taak onderwijs is zeer groot, want de subfaculteit legt voor een belangrijk deel vast wat voor soort werker er zal komen in de tandheelkundige gezondheidszorg. De subfaculteit bepaalt namelijk niet alleen omvang en niveau van kennis en vaardigheden van de afstuderende tandarts. Zij beïnvloedt ook opvattingen en overtuigingen, wat kan resulteren in een bepaalde houding en een bepaald gedrag bij de toekomstige tandarts. Vooral langs de weg van het onderwijs aan de student is er een uitstraling naar het functioneren van de latere tandarts. Het voorgaande wordt nader verwoord in de volgende stellingen:

– De staf werkzaam bij subfaculteiten tandheelkunde bepaalt in belangrijke mate de inhoud en het niveau van de benodigde kennis en vaardigheden.

Samenvatting:

Maatschappelijke verantwoordelijkheid van een subfaculteit tandheelkunde is beschreven als: het zich bewust zijn van de mogelijkheden tot invloed in de samenleving en het zich verantwoordelijk voelen voor het benutten van die invloed in positieve zin.

De rol van de subfaculteit tandheelkunde ten aanzien van maatschappelijke verantwoordelijkheid komt vooral tot uiting in de twee hoofdtaken onderwijs en onderzoek. Veel minder belangrijk is deze rol in de nevtaken maatschappelijke dienstverlening en patiëntenzorg.

Door het onderwijs heeft de subfaculteit een grote invloed op het functioneren van de toekomstige tandarts. Door de keuzen in onderzoeksprojecten beïnvloedt een subfaculteit de vernieuwingen die in de tandheelkunde zullen gaan plaatsvinden.

- Belangrijker, de staf zal door haar houding en gedrag, gebaseerd op haar eigen waarde-oordelen en opvattingen, de aanstaande tandarts beïnvloeden. Opvattingen over gezondheid en gezondheidszorg, bijvoorbeeld het medisch model versus het positieve gezondheidsbegrip (Schaub, 1980), hebben een uitwerking op de zich vormende aanstaande tandarts.
- Zo'n invloed werkt lang door, 30 jaar professioneel bezig zijn als praktizerend tandarts is geen uitzondering.
- Zo'n invloed is relatief sterk, want de structuur van de Nederlandse samenleving is zodanig dat medici- en ook tandartsen – een veel grotere stempel zetten op beslissingen in de samenleving dan hun getalsterkte aangeeft.
- Nieuwe kennis en praktische mogelijkheden die vanuit wetenschappelijk onderzoek ter beschikking komen, kunnen vaak alleen via de tandarts op grote schaal toegepast worden; ook hierbij neemt de tandarts een sleutelpositie in.
- Door het geven van postacademisch onderwijs (en via publicaties in deze categorie) komt de invloed van de subfaculteit tandheelkunde op de professie eveneens tot uiting.

De maatschappelijke verantwoordelijkheid van een subfaculteit tandheelkunde zal in het onderwijs niet alleen blijken uit inhoud en niveau van het onderwijs, maar vooral door de eigen opvatting, de houding en het gedrag van de onderwijzende staf.

4. Maatschappelijke verantwoordelijkheid via de taak onderzoek

De betrokkenheid van de subfaculteit tandheelkunde met de samenleving en de wijze waarop de maatschappelijke verantwoordelijkheid wordt ingevuld zal ook blijken uit de onderzoekstaak.

Bij de organisatie van het onderzoek en de kostenbewaking moet uiteraard de zorgvuldigheid betracht worden die past bij het gebruik van gelden uit de samenleving. Een goede balans tussen de persoonlijke arbeidssatisfactie van de onderzoeker en de produktie van zinvolle resultaten van onderzoek is dan ook vanzelfsprekend, evenals kwaliteitsbewaking. Tot nu toe is echter weinig aandacht besteed aan vragen zoals: Aan welk soort onderzoek heeft de Nederlandse samenleving behoefte? Hoe kan een subfaculteit tandheelkunde hierop inspelen met haar kennis en vaardigheden? Mijn stelling is dat er aan universiteiten (en ook subfaculteiten tandheelkunde) nog te veel universitaire vrijblijvendheid heerst, ook al menen rectores magnifici het tegenovergestelde (Wetenschapsbeleid, 1980). Vooral in de keuze van onderzoeksonderwerpen komt de maatschappelijke verantwoordelijkheid van een subfaculteit tot uiting. Richt zij zich bijvoorbeeld vooral op technisch-curatief terrein of heeft de gezondheidszorg haar aandacht?

Nog enkele aspecten verdienen hierbij de aandacht.

– Er moet een wisselwerking bestaan tus-

sen resultaten van wetenschappelijk onderzoek en de opleiding tot tandarts. Dit onderwerp werd reeds op een andere plaats besproken (Pilot, 1980).

– Onderzoekers zijn bezig in het grensgebied van weten en kunnen. Dat grensgebied is interessant, daar is de actie en de uitdaging! Echter, vele onderzoekers hebben de neiging niet meer om te kijken naar de eenmaal verkregen resultaten. Zij bekommeren zich er niet om of de uitkomsten wel op grote schaal in de samenleving (kunnen) worden toegepast. Het lijkt er soms op dat de resultaten verborgen moeten blijven: weinig publikaties, die moeilijk toegankelijk en slecht leesbaar zijn; dat is vast niet de bedoeling!

Maar wie anders dan de onderzoeker moet het initiatief nemen om de resultaten bekend te maken in een grotere kring van werkers in de gezondheidszorg en wellicht ook voor het publiek? (Brudevold, 1979; Loe, 1979.)

De maatschappelijke verantwoordelijkheid van een subfaculteit tandheelkunde komt tot uiting in de keuze van de onderwerpen van onderzoek, de wisselwerking die daarbij bestaat met het onderwijs en de toegankelijkheid van onderzoeksresultaten.

Summary:

Title: Social responsibility.

The responsibility of a school of dentistry to-

wards society can be described as: to be aware that there are possibilities to have an impact on society and to feel responsible to use these influences in a positive way.

This responsibility lies primarily in the two major tasks: education and research.

Through the education of the dental student there is a strong impact on the dental profession in the future.

Through the choice of the research topics a dental school will have an impact on the future changes in dentistry.

Literatuur:

1. Brudevold, F. (1979): Guest editorial. J Dent Res 58: spec. issue D: 2138.
2. Loe, H. (1979): Scientific revolutions in dentistry. J Dent Res 58: spec. issue D: 2164-2168.
3. Pilot, T. (1980): De wisselwerking tussen resultaten van wetenschappelijk onderzoek en de opleiding tot tandarts. Ned Tijdschr Tandheelkd 87: 265-266.
4. Schaub, R. M. H. (1980): Een beschouwing over het begrip gezondheid: I. Opmattingen over gezondheid. Ned Tijdschr Tandheelkd 87: 332-336.
5. Wetenschapsbeleid 2e jaargang, no. 10. December 1980. Pp. 15-16.

Oktober 1981.

Adres: Prof. Dr. T. Pilot,
Ant. Deusinglaan 1,
9713 AV Groningen.

DE PATIËNT, CENTRUM VAN EEN TANDHEELKUNDIGE GEZONDHEIDSZORG

M. CHRISTIAENS

Uit de afdeling Ethiek i.v.m. de Geneeskunde van de Katholieke Universiteit te Nijmegen.

Trefwoorden: Sociale tandheelkunde – Onderwijs – Samenleving – Professie

In de aanvangsregels van de Codex voor Beroepsethiek wordt uitdrukkelijk onderstreept dat de beroepsethiek van de tandarts niet mag worden losgemaakt uit het bredere samenlevingsverband. Daar het aanvoelen van waarden in snelle ontwikkeling is en onze samenleving er zich geregeld van bewust wordt dat de belangen van bepaalde individuen en groepen onvoldoende of helemaal niet tot hun recht komen, zullen ook de gedragsnormen van de tandartsen voortdurend evolueren.

Wat is de zin van zulke gedragsnormen?

Geen andere dan dat men het tandheelkundig handelen in goede banen wil leiden. In wezen gaat het niet om deze normen, maar om belangen, waarden en de hiërarchie van waarden die een tandarts in zijn doen en laten te respecteren heeft. De betekenis van de normen ligt dus in hun bemiddelingsfunctie.

Ethiek i.v.m. tandheelkunde

Ethiek is een wetenschap die kritisch nadenkt over waarden en normen, zowel

Samenvatting:

De 'Ethiek i.v.m. de Tandheelkunde' stelt de mens in zijn totaliteit centraal. Hoe de tandheelkundige hulp hieraan haar bijdrage kan leveren, is een vraag van tweede orde. Enige consequenties van deze benadering worden uitgewerkt (a) voor de concrete tandarts-patiëntrelatie, met analyse van wederzijdse plichten, (b) voor het beleid van de tandheelkundige gezondheidszorg, inclusief de gezondheidsopvoeding en (c) voor de opleiding en attitudevorming van toekomstige tandartsen.

over die welke in onze samenleving algemeen geaccepteerd zijn, alswel over de nieuwe die zich aandienen. Daarover